

საქართველოს ევროპეიზაცია: ევროპული საჯარო სამართლის რეაქცია საქართველოში

პაატა კუბლაშვილი

სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის აუდიტორი

აბსტრაქტი

ევროპული ინტეგრაცია სუვერენულ სახელმწიფოთა თავისუფალი კონსენსუსის შედეგად განვითარებული პროგრესული თანამშრომლობის ზენაციონალური ფორმაა. ევროპული ინტეგრაციით სამართლის ევროპეიზაცია ევროინტეგრაციის სივრცეში ეროვნული და სუპერნაციონალური სამართლებრივი სისტემების ერთმანეთთან დაახლოების დემონსტრაციული პროცესია, რომელიც არის არა მხოლოდ ნებელობითი პოლიტიკური აქტი, არამედ უფრო სავალდებულო და სამართლებრივი ხასიათის დეფინიცია.¹

2014 წლის 27 ივნისს, ევროკავშირსა და საქართველოს შორის გაფორმებული ასოცირების შეთანხმება (AA), გამოხატავს აბსოლუტურ პატივისცემას საქართველოს სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობისა და საერთაშორისოდ აღიარებული საზღვრების მთლიანობის მიმართ. ევროპული ასოცირება ქართველი ხალხის მხრიდან გაცხადებული საგარეო და საშინაო პოლიტიკის პრიორიტეტია. ამ პოლიტიკის აღსრულების ინსტრუმენტი ასოცირების შეთანხმება და სამართლებრივი დაახლოებაა (აპროქსიმაცია).

ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში კომპლექსური ტრანსფორმაციის შესაძლებლობა უდიდესი სიკეთეა დღევანდელი და მომავალი თაობებისთვის. ისტორიული პერსპექტივის თვალსაზრისით, ასოცირების დღის წესრიგით განსაზღვრული სამართლებრივი რეფორმების სრულად და წარმატებით განხორციელება ევროპული კავშირის ნორმატიული წინაპირობაა და ქვეყნის ევროპეიზაციის უნიკალურ შესაძლებლობას იძლევა.²

ასოცირების შეთანხმება ითვალისწინებს საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობის ეტაპობრივ დაახლოებას ევროკავშირის საკანონმდებლო აქტებთან და საერთაშორისო სამართლებრივ რეგულაციებთან. სამართლებრივი დაახლოების (legal approximation) ერთ-ერთი სფეროა სახელმწიფო შესყიდვები რომელიც ექცევა ევროკავშირის ექსკლუზიური იურისდიქციის ფარგლებში. სახელმწიფო შესყიდვების ევროპეიზაცია, როგორც საქართველოს სახელმწიფოს გაცხადებული პოლიტიკური ნება მოითხოვს ევროპული სამართლებრივი გამოცდილების ნაციონალურ სამართალში გაწერას (transposition).

ასოცირების შეთანხმების შესაბამისად³ საქართველოს საჯარო შესყიდვების სამართალი მისადაგებული უნდა იყოს ევროკავშირის საჯარო შესყიდვების სამართალთან (gradual approximation). შეთანხმებით განსაზღვრულ ვალდებულებათა შესრულებისა და სახელმწიფო შესყიდვების კანონმდებლობის ევროკავშირის დირექტივებთან დაახლოების უზრუნველსაყოფად, საქართველოს სახელმწიფომ მიიღო ევროპული საჯარო

¹ ყალიჩავა, ვ., ქართული ადმინისტრაციული სამართლის ევროპეიზაცია ევროინტეგრაციის კრილში - წარსულის გამოცდილება და მომავლის პერსპექტივები, სამართლის ჟურნალი, №2, 2017, გვ. 296.

² გეგეშიძე, ა., საქართველოს ევროპული პერსპექტივა: როგორ დავიხლოვოთ მომავალი, საქართველოს ევროპული პერსპექტივის გახსნა, ლევან მიქელაძის სახელობის ფონდი, თბილისი, 2018, გვ. 12.

³ მუხლი 146, „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, 2014.

შესყიდვების სამართალთან ადაპტირებული „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონი.⁴ „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებით, ძალადაკარგულად ცხადდება „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამჟამად მოქმედი რეგულაცია⁵ და ეროვნულ სამართალში ევროპული საჯარო სამართლის რეცეფცია ხდება.

საკვანძო სიტყვები: ასოცირების შეთანხმება, საჯარო შესყიდვები, დავების საბჭო, კონტრაქტის სანქცირება.

შესავალი

ევროპული კავშირი ერთადერთი სუპრანაციონალური ორგანიზაციაა. მისი ჩამოყალიბება და განვითარება სხვადასხვა სფეროში მისი წევრი სახელმწიფოების სუვერენიტეტის შემცირების, დათმობის ხარჯზე განხორციელდა.⁶ ასოცირების შეთანხმება წარმოშობს საქართველოს სახელმწიფოს ვალდებულებას, ეროვნული კანონმდებლობა შეუსაბამოს ევროკავშირის კანონმდებლობას ნაციონალურ სამართალში მისი რეცეფციის გზით. საქართველოს კონსტიტუციის დეფინიცია,⁷ კონსტიტუციურმა ინსტიტუციებმა თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში მიიღონ ზომები ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში (NATO) საქართველოს სახელმწიფოს ინტეგრირებისათვის, ადასტურებს, რომ ევროპული ინტეგრაცია და ევროპულ სტრუქტურებში (ევროპის კავშირი) გაწევრიანება ქართველი ერისა და საქართველოს სახელმწიფოს უმაღლესი ფასეულობა და ლეგიტიმური ინტერესია.⁸

სახელმწიფო შესყიდვების სამართლის რეფორმირება დაკავშირებულია შესყიდვების ეროვნულ ნორმათა ევროკავშირის შესყიდვების სამართალთან უნიფიცირებასთან, რომელსაც საქართველოს, როგორც ევროკავშირის წევრობის კანდიდატი ქვეყნის სტატუსის სახელმწიფოს, ასოცირების საერთაშორისო ხელშეკრულება ავალდებულებს. „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებით, ქართული საჯარო სამართლებრივი წესრიგი საბოლოოდ ემიჯნება პოსტსაბჭოურ სამართალს და ევროკავშირის პრეცედენტულ საჯარო შესყიდვების სამართალთან ჰარმონიზირდება. ასოცირების შეთანხმების დირექტივების გათვალისწინებით, ინსტიტუციურად და სამართლებრივად იცვლება შესყიდვების სამართლის არაერთი საკითხი - ინერგება ახალი სატენდერო სახის ინსტიტუტი (DRC) და სატენდერო დეფინიციები.

ინოვაციური სახის „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიზანია ეროვნულ სამართალში ასახოს ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული საჯარო შესყიდვების ნორმები. საერთაშორისო შეთანხმებიდან გამომდინარე მაშტაბური რეფორმირება შეეხო სახელმწიფო შესყიდვების სამართლის სატენდერო შინაარსის ნორმებს. ასოცირების შეთანხმების შესაბამისი რეგულაციების გათვალისწინებით,⁹ იცვლება:

⁴ „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის ძირითადი სატენდერო დეფინიციები ამოქმედდება 2025 წლის 1 იანვრიდან.

⁵ „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონი ძალადაკარგულად ცხადდება 2025 წლის 1 იანვრიდან - „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედების თარიღიდან.

⁶ ფირცხალაშვილი, ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბილისი, 2018, გვ. 19.

⁷ მუხლი 78, საქართველოს კონსტიტუცია, 24 აგვისტო, 1995.

⁸ ქარდავა, ე., ასოცირების შეთანხმების, როგორც საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების, ადგილი ეროვნულ სამართალში, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, №2, 2021, გვ. 25.

⁹ მუხლი 141-149, „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, 2014.

- სახელმწიფო (საჯარო) შესყიდვებთან დაკავშირებული ეტაპები
- განისაზღვრა შესყიდვების პროცესის რვა მთავარი პროცედურა
- ტენდერის შერჩევა-შეფასების სტადიაზე ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტი) მიერ წარდგენილი მტკიცებულებათა შეფასების წესი
- ტენდერის შერჩევა-შეფასების სტადიაზე ეკონომიკური ოპერატორის შეფასების წესი
- ტენდერი შერჩევა-შეფასების სტადიაზე ეკონომიკური ოპერატორის დისკვალიფიკაციის საფუძველი
- თეთრი სიის ოფიციალურ რეესტრში ეკონომიკური ოპერატორის რეგისტრირების წესი
- შავი სიის ოფიციალურ რეესტრში ეკონომიკური ოპერატორის რეგისტრირების წესი
- შავი სიის რეესტრში რეგისტრირებული პრეტენდენტის რეესტრიდან ვადაზე ადრე ამოღების საფუძველი (ე.წ. თვითწმენდის მექანიზმი)
- აფიდავიტის სატენდერო ფორმის დარღვევის შემთხვევაში ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტი) არაკეთილსინდისიერი ქმედების შეფასები ტესტი
- გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევებში შესყიდვა განხორციელდება წინასწარი გამოქვეყნების გარეშე მოლაპარაკების პროცედურებით (გამარტივებული შესყიდვის პროცედურის ანალოგი)
- 100 000 ლარამდე მომსახურების შესყიდვა განხორციელდება შესყიდვების კომიტეტის (სატენდერო კომისიის ანალოგი) მონაწილეობის გარეშე
- „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონით იქმნება გამჭვირვალე სატენდერო, კონკურენტული გარემო საჯარო შესყიდვის პროცესში კეთილსინდისიერი და პოტენციური სუბიექტების მონაწილეობისათვის

1. დავების განხილვის საბჭო (DRC), როგორც კვაზი-სასამართლოს სტატუსის მქონე კოლეგიური ადმინისტრაციული ორგანო

ასოცირების საერთაშორისო ხელშეკრულება¹⁰ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა რანგის შეთანხმებაა რომელიც ერთნაირად სავალდებულოა ხელშემკვრელი ორივე მხარისთვის - ევროკავშირისა და საქართველოსათვის. ესაა ევროპული სახის გარიგება ორ თანასწორ სახელმწიფო სუბიექტს შორის. ასოცირების შეთანხმება - როგორც საერთაშორისო სტატუსის ხელშეკრულება, იერარქიულად და პოლიტიკურად უფრო მაღლა დგას ვიდრე ნაციონალური სამართალი, მაგრამ უფრო დაბლა, ვიდრე სახელმწიფოს უზენაესი კანონი - კონსტიტუცია. ასოცირების შეთანხმებისა და ეროვნული სამართლის იურიდიული დაპირისპირების შემთხვევაში, უნდა შეიცვალოს ეროვნული სამართლის ნორმა, ხოლო კონსტიტუციასთან სამართლებრივი კოლიზიის შემთხვევაში - ასოცირების შეთანხმება.

ევროპასთან ასოცირების შეთანხმების სატენდერო შინაარსის ნორმების თანახმად თითოეულმა მხარემ უნდა უზრუნველყოს საჯარო შესყიდვების სისტემის სათანადო ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი ინსტიტუციური გარემოს შექმნა. საქართველოს სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას დააფუძნოს კოლეგიური სააპელაციო ორგანო, რომელიც ორიენტირებული იქნება გადასინჯოს შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო

¹⁰ „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, 2014.

კომისიის მიერ სატენდერო პროცესის შედეგად მიღებული პრეტენდენტის მადისკვალიფიცირებადი გადაწყვეტილებები. ასოცირების შეთანხმების შესყიდვების სამართლის სატენდერო ნორმათა მიხედვით¹¹ კოლეგიურ სააპელაციო ორგანოში მოისაზრება რომ ეს სატენდერო ორგანო უნდა იყოს:

- საჯარო დაწესებულება - სახელმწიფო ინსტიტუტი
- საჯარო დაწესებულება - სახელმწიფო ინსტიტუტი, გამოყოფილია შემსყიდველი ორგანიზაციისაგან
- საჯარო დაწესებულება - სახელმწიფო ინსტიტუტი, დისტანცირებულია ეკონომიკური ოპერატორებისაგან
- შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება ეკონომიკური ოპერატორის მიერ საჩივრდება საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოში (DRC)
- დამოუკიდებელი ორგანოს (DRC) მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჩივრება შესაძლებელია სასამართლო წესით

სახელმწიფო შესყიდვებში, სატენდერო დავების განხილველი სააპელაციო ინსტიტუტი (DRC), როგორც კოლეგიური ადმინისტრაციული ორგანო, სატენდერო კომისიის¹² წინააღმდეგ შესყიდვის სატენდერო პროცესიდან გამომდინარე სატენდერო დავებს განიხილავს. დავების განხილვის საბჭო არ არის სატენდერო დავის განხილვის ფართოდ გავრცელებული უფლებათა დაცვის პერსონიფიცირებული (მედიატორი, არბიტრი) სააპელაციო ინსტიტუტი. „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, საბჭო სუვერენული ორგანოა,¹³ თუმცა დავების საბჭო არ განიხილება საერთო სასამართლოებისათვის ადმინისტრაციული საქმეებისგან განტვირთვის ერთადერთი უალტერნატივო საშუალება.

დავების განხილვის საბჭო (DRC), როგორც კოლეგიური ადმინისტრაციული ორგანო, მართალია არ ახორციელებს მართლმსაჯულებას და როგორც სასამართლო ინსტიტუცია არ პრეზუმირებს სამართლის განვითარებისათვის, თუმცა შესყიდვების სამართლიდან გამომდინარე დავების განხილვისას, განმარტავს სატენდერო ნორმებს და კვაზი-სასამართლოს ფუნქციას ითავსებს. დავების საბჭოს წევრები სატენდერო დავების განხილვისას ასევე ახორციელებენ კვაზი-სასამართლოს (მოსამართლის) ფუნქციას და შესაბამისად, ისინი ამ დროს არა უბრალოდ დავების განხილვის პროცესის დამკვირვებლები არიან, არამედ გადაწყვეტილების მიმღებ დამოუკიდებელ და მნიშვნელოვან პროცესუალურ აქტორებს წარმოადგენენ. შესყიდვების სამართლით დეფინირებული დავების საბჭოს ინსტიტუტი, ახორციელებს რა კვაზი-სასამართლოს უფლებამოსილებას, პროცესუალურ შესაძლებლობას ანიჭებს პრეტენდენტს, გასაჩივრების გზით გადაისინჯოს სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება ტენდერიდან მისი დისკვალიფიკაციის შესახებ.

საჯარო შესყიდვების სამართლიდან წარმოშობილი დავების განხილვისას, სატენდერო დაპირისპირების თავიდან აცილებისათვის მნიშვნელოვანია შესყიდვების პროცესის კონტრაქტითა მიერ სამართლიანი სასამართლოს უფლების რეალიზება (პროცედურული სამართლიანობის უფლება). ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის

¹¹ მუხლები 141-149-ე, „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, 2014.

¹² კოლეგიური ადმინისტრაციული ორგანოს სტატუსის მქონე ინსტიტუცია.

¹³ მუხლი 83, საქართველოს კანონი „საჯარო შესყიდვების შესახებ“. 9 თებერვალი, 2023.

კონვენციის თანახმად,¹⁴ ყოველი ადამიანი, მისი სამოქალაქო ხასიათის უფლებებისა და მოვალეობების, ან მისთვის წარდგენილი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას, აღჭურვილია გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნოდ განხილვის უფლებით კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ (საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება). სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება აბსოლუტური ხასიათის უფლებაა ეროვნულ სატენდერო სამართალწარმოებაში და მისადაგებულია ევროკავშირის საჯარო შესყიდვების სამართალთან. საჯარო შესყიდვებში (სატენდერო პროცესში) სამართლიანი სასამართლოს უფლება სიმულაციური იქნებოდა, თუ ეროვნულ სამართლებრივ სივრცეში შეუძლებელი იქნებოდა დავების საბჭოს გადაწყვეტილებათა სასამართლო კონტროლი.

2. დავების განხილვის საბჭოში (DRC) წარდგენილი საჩივრის სუსპენზური ეფექტი

ასოცირების შეთანხმების საფუძველზე 2025 წლიდან ასამოქმედებელი საჯარო შესყიდვების სამართალი პრეტენდენტებს გასაჩივრების სამ ალტერნატივას სთავაზობს: შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისია, საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭო და სასამართლო.

- გადაწყვეტილება, ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტი) ტენდერიდან დისკვალიფიკაციის შესახებ მიიღება კოლეგიური წესით, შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისიის მიერ
- შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება წარმოადგენს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს¹⁵
- შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტი) ტენდერიდან დისკვალიფიკაციის შესახებ ერთჯერადად საჩივრდება საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოში და შემდეგ სასამართლოში
- საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება წარმოადგენს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს
- გადაწყვეტილებას არაკეთილსინდისიერი ქმედებისათვის¹⁶ დისკვალიფიცირებული პრეტენდენტის შავ სიაში დარეგისტრირების შესახებ განკარგულების სახით გამოსცემს სსიპ სახელმწიფო (საჯარო) შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარე რომელიც საჩივრდება პირდაპირ სასამართლოში.
- სსიპ სახელმწიფო (საჯარო) შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარის განკარგულება წარმოადგენს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს

შეპირისპირებულ მხარეთა სატენდერო დავაში დავების განხილვის საბჭოს როლი უმნიშვნელოვანესია. „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით შემსყიდველი ორგანიზაციის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილების გაცნობიდან არაუგვიანეს ათი დღისა ერთჯერადი გასაჩივრების წესით საჩივრდება საჯარო

¹⁴ მუხლი 6, “ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია”, 1950.
¹⁵ სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET230012244_02, 15 სექტემბერი, 2003, გვ. 7.
¹⁶ ხელშეკრულების დავების უფლების მოპოვების მიზნით პრეტენდენტის მიერ ჩადენილი არაკეთილსინდისიერი ქმედება.

შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოში. დავების საბჭო საჩივრის რეგისტრაციიდან ორ სამუშაო დღეში ადგენს კვალიფიციური და აქტიური სტატუსის პრეტენდენტის საჩივრის დასაშვებობის საკითხს და საჩივრის დასაშვებად ცნობიდან ათი სამუშაო დღის ვადაში გამოაქვს გადაწყვეტილება:

- საჩივრის სრულად დაკმაყოფილების
- საჩივრის ნაწილობრივ დაკმაყოფილების
- საჩივრის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ

საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს (DRC) გადაწყვეტილება ექვემდებარება თბილისის საქალაქო სასამართლოში ადმინისტრაციული სამართლის წესით გასაჩივრებას შესაბამისი გადაწყვეტილების დავების საბჭოს ოფიციალურ ვებგვერდზე¹⁷ გამოქვეყნების მომენტიდან.

დავების განხილვის საბჭოს (DRC) მიერ პრეტენდენტის სატენდერო საჩივრის დასაშვებად ცნობის მომენტისთანავე ელექტრონულ სატენდერო პროცედურებში მოქმედებს „სუსპენზიური ეფექტი“, იგივე პრეტენდენტის ფიქსირებული პროტესტი (სატენდერო აპელაცია). ესე იგი, დავების საბჭოს მიერ საჩივრის დასაშვებად ცნობისთანავე შესყიდვის პროცედურები შეჩერებულად ითვლება საბჭოს მიერ ახალი გადაწყვეტილების მიღებამდე.

„სუსპენზიური ეფექტი“ უფლებათა დაცვის სამართლებრივი გარანტია ტენდერში მონაწილე პრეტენდენტისათვის რადგანაც მისი სატენდერო ინტერესის დაცვა და შესაბამისად დარღვეულ უფლებებში რესტიტუცია აუცილებელია მოხდეს მანამ, სანამ შემსყიდველი ორგანიზაცია სხვა პრეტენდენტთან წინასახელშეკრულებო მოლაპარაკებების პროცესს დაიწყებს.

შესყიდვების სატენდერო პროცესში „სუსპენზიური ეფექტის“ მაკვალიფიცირებადი სატენდერო სტადიებია:

- შემსყიდველი ინსტიტუტი მომსახურების შესყიდვის მიზნით ელექტრონული წესით აცხადებს სახელმწიფო შესყიდვას (ელექტრონული ტენდერი);
- ელექტრონული ტენდერი საჯაროსამართლებრივი ინსტიტუტია და ინფორმაცია ტენდერის შესახებ საჯაროა;
- ტენდერით დადგენილია პრეტენდენტთა სატენდერო საკვალიფიკაციო მოთხოვნები და წარსადგენი დოკუმენტაცია (მტკიცებულებები);
- სატენდერო პროცესში მონაწილე პრეტენდენტი მონაწილეობს რა ტენდერში, შესყიდვების ელექტრონულ მოდულში ტვირთავს საკვალიფიკაციო მოთხოვნების დამადასტურებელ დოკუმენტაციას (მტკიცებულებები);
- შემსყიდველი ინსტიტუტი (სატენდერო კომისია) ტენდერის შერჩევა-შეფასების სტადიაზე აფასებს პრეტენდენტის საკვალიფიკაციო მონაცემების შესაბამისობას სატენდერო მოთხოვნებთან;
- პრეტენდენტის საკვალიფიკაციო მონაცემების სატენდერო მოთხოვნებთან შეუსაბამობის დადგენის შემთხვევაში სატენდერო კომისია იღებს სატენდერო პროცესში მონაწილე პრეტენდენტის სანქცირებადი სახის გადაწყვეტილებას (დისკვალიფიკაცია);

¹⁷ სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭო, www.drc.gov.ge.

- სატენდერო კომისია იწყებს მომდევნო დაბალი ფასის მქონე პრეტენდენტთან წინასახელშეკრულებო მოლაპარაკებების პროცესს;
- დისკვალიფიცირებული პრეტენდენტი ასაჩივრებს სატენდერო კომისიის მიერ მიღებულ სანქცირებული სახის (დისკვალიფიკაცია) გადაწყვეტილებას;
- შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭო განიხილავს დისკვალიფიცირებული პრეტენდენტის მიერ საჩივრის დასაშვებობის საკითხს;
- დავების განხილვის საბჭოს მიერ პრეტენდენტის საჩივრის დასაშვებად ცნობისთანავე ელექტრონული შესყიდვის სატენდერო პროცედურები ჩერდება (სუსპენზიური ეფექტი);
- შესყიდვის სატენდერო პროცედურების (ტენდერი) შეჩერების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს სატენდერო კომისია;
- სატენდერო პროცედურების (ტენდერი) შეჩერების განმავლობაში სატენდერო პროცესში მონაწილე სუბიექტებს¹⁸ ეზღუდებათ სატენდერო აქტივაცია;
- სატენდერო პროცესის შეჩერების პერიოდში შემსყიდველი ორგანიზაცია უფლებამოსილია შესყიდვა განახორციელოს მხოლოდ გადაუდებელი აუცილებლობის არსებობისას¹⁹;
- ტენდერიდან დისკვალიფიცირებული პრეტენდენტის საჩივრის დასაშვებად ცნობის შემთხვევაში დავების საბჭო არსებითად იხილავს საქმეს;
- მოსარჩელე პრეტენდენტს დავების საბჭოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე უფლება აქვს გამოიხმოს საჩივარი;
- პრეტენდენტის მიერ საჩივრის გამოხმობის შემთხვევაში საჩივარი აღარ განიხილება;
- დავების საბჭოს მიერ სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილების გაუქმებისას სატენდერო პროცედურები უნდა განახლდეს.

საჯარო შესყიდვების სამართალში სუსპენზიურ პოსტულატს მსუსხავი ეფექტი აქვს სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილებების მიმართ. სუსპენზიური ეფექტის სატენდერო დანიშნულებაა საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ეკონომიკური ოპერატორი (პრეტენდენტი) დაიცვას სატენდერო კომისიის უსამართლო სატენდერო ინტერვენციისაგან, რაც de facto გულისხმობს იმ მდგომარეობის დაბრუნებას, რაც არსებობდა სადავო ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემამდე.

საერთაშორისო და საჯარო შესყიდვების სამართლის ნორმათა ლეგალური დეფინიციები და სატენდერო მანდატი, ცხადია დავების საბჭოს მასზედ დელეგირებულ - მაკონტროლებელი ინსტიტუციის ფუნქციის რეალიზების შესაძლებლობას აძლევს, მაგრამ მხოლოდ იმ დათქმით რომ იგი არ უნდა შეიჭრას სასამართლოს ექსკლუზიურ კომპეტენციებში და არ უნდა ცდილობდეს პარალელური საჯარო სამართლისა და მართლმსაჯულების განხორციელებას, რაც კონსტიტუციური წესრიგის დაცვის ღირსი და ლეგიტიმური ინტერესია.

ეროვნული სამართლის სუსპენზიური-სატენდერო პროცესი, არ უპირისპირდება ევროპული, პრეცედენტული შესყიდვების ნორმატიულ დათქმებს პრევენციული და რეპრესიული სატენდერო ქმედებათა შესახებ და უნიფიცირებულია ეროვნული სამართლის შესაბამის ნორმებში.

¹⁸ შესმსყიდველი ორგანიზაცია, ტენდერში მონაწილე აქტიური და პასიური სტატუსის მქონე პრეტენდენტები
¹⁹ მუხლი 3, პუნქტი 1, ქვეპუნქტი „რ“, საქართველოს კანონი „საჯარო შესყიდვების შესახებ“. 9 თებერვალი, 2023.

3. დავების განხილვის საბჭოს (DRC) საგამოძიებო უფლება

პრეტენდენტის საჩივრის დასაშვებად ცნობის მომენტიდან დავების საბჭოს საქმიანობა სატენდერო პროცესის სრულიად ახალ სტადიაზე გადადის და საბჭო ოპერირებს დავის სწრაფ და სამართლიან გადაწყვეტაზე. სანქცირებული პრეტენდენტი ან შესყიდვების პროცესში მონაწილეობის მსურველი სუბიექტი რომელიც მიიჩნევს, რომ სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება აშკარად უსამართლოა ან/და სატენდერო პირობა დისკრიმინაციულია, საჩივრის ერთჯერადი წარდგენის უფლებით (Locus Standi) სარგებლობს და შესყიდვების ერთიანი ელექტრონული სისტემის მეშვეობით²⁰ ასაჩივრებს შემსყიდველი ორგანიზაციის გადაწყვეტილებას. სატენდერო პირობის დისკრიმინაციულობის შემთხვევაში საჩივრდება სატენდერო პირობა (ჩანაწერი), რომლის სასარჩელო მოთხოვნის იურიდიულ ინტერესს კანონმდებლობის შეუსაბამო ჩანაწერის გაუქმება წარმოადგენს, ხოლო ტენდერიდან პრეტენდენტის დისკვალიფიკაციის შემთხვევაში საჩივრდება სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება რომლის დროსაც მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველი (სატენდერო ნორმა) სატენდერო კომისიის კანონმდებლობის შეუსაბამო გადაწყვეტილების გაუქმებაა.²¹ დისკრიმინაციული სატენდერო პირობის ჩანაწერთან დაკავშირებულ სატენდერო დავისას, პრეტენდენტმა დავების საბჭოს უნდა წარუდგინოს მტკიცებულებები რომელიც სატენდერო პირობის დისკრიმინაციულობას ადასტურებს, რის შემდეგადაც სატენდერო კომისიას ეკისრება მტკიცების ტვირთი, რომ სატენდერო პირობა არადისკრიმინაციულია.²²

საჩივრის მიღების შემდეგ შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისია (მოპასუხე) ვალდებულია, საბჭოს (DRC) დავის საგანთან დაკავშირებით წარუდგინოს სატენდერო შესაგებელი²³ როგორც სატენდერო თავდაცვის პროცესუალური საშუალება და ყველა სახის რელევანტური წერილობითი მტკიცებულება რომელიც ამართლებს მის მიერ პრეტენდენტის მიმართ მიღებულ მასანქცირებად გადაწყვეტილებას. საპროცესო შესაგებლის წარუდგენლობა არ არის სატენდერო სამართალწარმოებაში სამოქალაქო საპროცესო სამართლით დადგენილი დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის საფუძველი.²⁴ არც კონტრაქტის²⁵ გამოუცხადებლობაა დავების საბჭოს მიერ საჩივრის განუხილველად დატოვების კანონისმიერი წინაპირობა. დავების საბჭოს უფლება აქვს მიიღოს გადაწყვეტილება საჩივრის განუხილველად დატოვების შესახებ პრეტენდენტის მიერ საჩივრის გამოხმობის შემთხვევაში,²⁶ ყველა სხვა სახის სატენდერო დავის დროს საბჭო ვალდებულია არსებითად განიხილოს და გადაწყვიტოს სატენდერო დავა.²⁷ დავების საბჭოში პრეტენდენტის ან სხვა დაინტერესებული პირის მიერ წარდგენილი საჩივარი განიხილება ზეპირი მოსმენის საფუძველზე, რომელიც სამართლიანი სასამართლოს უფლების არსებითი შემადგენელი ნაწილია. სატენდერო დავის პროცესში

²⁰ სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტო, <https://tenders.procurement.gov.ge/login.php>.

²¹ სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET210000665_02(NAT), 22 მარტი, 2021.

²² სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DIS160019380_01, 28 ივლისი, 2016.

²³ სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET230012244_02, 8 ივნისი, 2017.

²⁴ მუხლი 229, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14 ნოემბერი, 1997.

²⁵ სატენდერო პროცესში მონაწილე პირი, შემსყიდველი ორგანიზაცია, პრეტენდენტი.

²⁶ მუხლი 17, საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 31 დეკემბრის №826 დადგენილება „სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“.

²⁷ მუხლი 14, საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 31 დეკემბრის №826 დადგენილება „სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“.

მხარეების საპროცესო უფლებამოსილება ხორციელდება დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპების შესაბამისად, ანუ დავის სატენდერო პროცესში ჩართული მხარე კონცენტრირებულია დავების საბჭოს წარუდგინოს მტკიცებულებები რომლებზედაც აგებულია მისი სატენდერო შესაგებელი. სატენდერო პროცესის კონტრაპენტთა მიერ სატენდერო, სადავო პროცესში წარდგენილ მტკიცებულებებს დავების განმხილველი საბჭოსათვის არა აქვს წინასწარ დადგენილი მტკიცებულებათა სახე. დავების განხილვის საბჭოს (DRC) წევრი, პროცესის მონაწილეთა მიერ წარდგენილ მტკიცებულებებს აფასებს თავის შინაგანი რწმენით, რომელიც ემყარება სატენდერო დავის ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოძიებას.

სატენდერო სამართალწარმოებაში დავების განხილვის საბჭოს (DRC) თვითინიციატივის საზომი აბსოლუტური დისკრეცია და ინკვიზიციაა.²⁸ თუმცა დავების საბჭო შეზღუდულია პრეტენდენტის სატენდერო მოთხოვნით - არ არის უფლებამოსილი გასცდეს სატენდერო საჩივრის ფარგლებს და შეზღუდულია უფლებით დაეხმაროს სანქცირებულ პრეტენდენტს სატენდერო მოთხოვნის ტრანსფორმირებაში.²⁹

4. დავების განხილვის საბჭო (DRC), როგორც ადმინისტრაციული ორგანოს სტატუსის მქონე ინსტიტუცია

ადმინისტრაციულ ორგანოში (სატენდერო კომისია) საჭირო სატენდერო დოკუმენტაციის სრულყოფილი წარდგენა არის დაინტერესებული პირის პროცედურული უფლების რეალიზაცია, რაც საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მიხედვით განეკუთვნება პირის უფლებას, რომლის გამოყენების ხარისხზეც არის დამოკიდებული ადმინისტრაციული ორგანოს შეფასებები და დასკვნები, თუმცა სახელმწიფო შესყიდვების პროცედურაში ამ უფლების არასათანადო რეალიზაცია იწვევს პრეტენდენტის სანქცირებას - დისკვალიფიკაციას.

ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტი) პროცესუალური უფლება, სატენდერო პირობების შესაბამისად მტკიცებულების სახით კეთილსინდისიერად წარადგინოს მოთხოვნილი სატენდერო დოკუმენტაცია, სახელმწიფო შესყიდვებში ტრანსფორმირდება როგორც ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტი) პროცესუალური ვალდებულება. სატენდერო პროცესში პრეტენდენტის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებათა შეფასება და მათი სატენდერო მოთხოვნებთან რელევანტურობის დადგენა სატენდერო კომისიის კანონისმიერი კომპეტენციაა. შემსყიდველი ორგანიზაციის სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება - ეკონომიკური ოპერატორის (პრეტენდენტის) დისკვალიფიკაციის შესახებ, ექვემდებარება საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს (DRC) როგორც სახელმწიფო შესყიდვების კანონიერებასა და მიუკერძოებლობაზე ზედამხედველობის განმხორციელებელი ინსტიტუციის სამართლებრივ კონტროლს.

საჯარო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭო (DRC) საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით დეფინირებული ადმინისტრაციულ ორგანოა,³⁰ რომლის სატენდერო პროცესთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები (საჩივრის სრულად, ნაწილობრივ ან დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილებები) სრულად აკმაყოფილებს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის³¹ მკვალიფიცირებად სატენდერო პირობებს:

²⁸ მუხლი 4, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, 23 ივლისი, 1999.

²⁹ მუხლი 28¹, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, 23 ივლისი, 1999.

³⁰ მუხლი 2, პუნქტი 1, ქვეპუნქტი „ა“, საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 25 ივნისი, 1999.

³¹ მუხლი 2, პუნქტი 1, ქვეპუნქტი „დ“, საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 25 ივნისი, 1999.

- სატენდერო, სადავო ურთიერთობის ერთ-ერთი სუბიექტი არის დავების განხილვის საბჭო (DRC) - ადმინისტრაციული ორგანო³²;
- სატენდერო, სადავო სამართლებრივი ურთიერთობა გამომდინარეობს საჯარო სამართლის კანონმდებლობიდან;
- დავების განხილვის საბჭოს (DRC) ქმედება მიმართულია კონკრეტული სატენდერო ურთიერთობის დარეგულირებისაკენ;
- დავების განხილვის საბჭოს (DRC) პერსონალური, სატენდერო ინტერვენცია აწესებს, ცვლის, წყვეტს და ადასტურებს ეკონომიკური ოპერატორის სატენდერო, სამართლებრივ მდგომარეობას.

დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში დავების საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება (ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი) შედგება შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისგან და შეიცავს წერილობით დასაბუთებას. გადაწყვეტილება მიღებისთანავე იტვირთება შესყიდვების ერთიან ელექტრონულ სისტემაში, საჯაროა და დაინტერესებული პირისთვის ჩაბარებულად ითვლება.

4.1. არაკეთილსინდისიერი კონტრაქტის სანქცირება საჯარო შესყიდვების სამართალში

„საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, ხელშეკრულების დადების უფლების მოპოვების მიზნით, შესყიდვებში მონაწილე სუბიექტებს შორის შესყიდვების პროცედურის გვერდის ავლით წარმოებული ფარული მოლაპარაკება არაკეთილსინდისიერი ქმედებაა და იგი ეკონომიკური ოპერატორის ტენდერიდან დისკვალიფიკაციის საფუძველია. სატენდერო კონფლიქტი შესყიდვების პროცესის კონტრაქტის შორის წარმოიშობა მაშინ როდესაც, ეკონომიკური ოპერატორი მატერიალური გამორჩენის ან უპირატესობის მიღების მიზნით არაკეთილსინდისიერი ქმედებით არღვევს „საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის 58-ე მუხლის³³ პირობებს და ქმნის შემსყიდველი ორგანიზაციის კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევის რისკს. სატენდერო კომისია, აფასებს რა ელექტრონული მოდულის მეშვეობით პრეტენდენტის მიერ წარდგენილ სატენდერო დოკუმენტაციას, პრეტენდენტის არაკეთილსინდისიერი ქმედების დადგენისთანავე, შესყიდვის შერჩევა-შეფასების სტადიაზე დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით იღებს გადაწყვეტილებას სუბიექტის შესყიდვების პროცედურიდან დისკვალიფიკაციის შესახებ.³⁴ შესყიდვების პროცედურებში არაკეთილსინდისიერი ქმედება ასევე შავი სიის ოფიციალურ რეესტრში³⁵ პრეტენდენტის დარეგისტრირების საფუძველია და იმავდროულად სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნორმით დადგენილი დასჯადი ქმედებაა.³⁶

³²სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET230012244_02, 15 სექტემბერი, 2003, გვ. 7.

³³ მუხლი 58, საქართველოს კანონი „საჯარო შესყიდვების შესახებ“. 9 თებერვალი, 2023.

³⁴ სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება №4 ელექტრონულ ტენდერზე NAT230027193, 31 იანვარი, 2024.

³⁵ სსიპ სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარის განკარგულება №609 ელექტრონულ ტენდერზე NAT230027193, 22 თებერვალი, 2024.

³⁶ მუხლი 195¹, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 22 ივლისი, 1999.

დასკვნა

დავების განხილვის საბჭოს (DRC) მიერ პრეტენდენტის სატენდერო საჩივრის დასაშვებად ცნობის მომენტისთანავე ელექტრონულ სატენდერო პროცედურებში მოქმედებს “სუსპენზიური ეფექტი” - იგივე პრეტენდენტის ფიქსირებული პროტესტი (სატენდერო აპელაცია). საჯარო შესყიდვების სამართალში სუსპენზიურ პოსტულატს მსუსხავი ეფექტი აქვს სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილებების მიმართ. სუსპენზიური ეფექტის სატენდერო დანიშნულებაა საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ეკონომიკური ოპერატორი (პრეტენდენტი) დაიცვას სატენდერო კომისიის უსამართლო სატენდერო ინტერვენციისაგან.

საერთაშორისო და საჯარო შესყიდვების სამართლის ნორმათა ლეგალური დეფინიციები და სატენდერო მანდატი, ცხადია დავების საბჭოს მასზედ დელეგირებულ - მაკონტროლებელი ინსტიტუციის ფუნქციის რეალიზების შესაძლებლობას აძლევს, მაგრამ მხოლოდ იმ დათქმით რომ იგი არ უნდა შეიჭრას სასამართლოს ექსკლუზიურ კომპეტენციებში და არ უნდა ცდილობდეს პარალელური საჯარო სამართლისა და მართლმსაჯულების განხორციელებას, რაც კონსტიტუციური წესრიგის დაცვის ღირსი და ლეგიტიმური ინტერესია.

სატენდერო სამართალწარმოებაში დავების განხილვის საბჭოს (DRC) თვითინიციატივის საზომი აბსოლუტური დისკრეცია და ინკვიზიციაა. თუმცა დავების საბჭო შეზღუდულია პრეტენდენტის სატენდერო მოთხოვნით - არ არის უფლებამოსილი გასცდეს სატენდერო საჩივრის ფარგლებს და შეზღუდულია უფლებით დაეხმაროს სანქცირებულ პრეტენდენტს სატენდერო მოთხოვნის ტრანსფორმირებაში.

„საჯარო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, ხელშეკრულების დადების უფლების მოპოვების მიზნით, შესყიდვებში მონაწილე სუბიექტებს შორის შესყიდვების პროცედურის გვერდის ავლით წარმოებული ფარული მოლაპარაკება არაკეთილსინდისიერი ქმედებაა და იგი ტენდერიდან დისკვალიფიკაციის უპირობო საფუძველია. სატენდერო კომისია, აფასებს რა ელექტრონული მოდულის მეშვეობით პრეტენდენტის მიერ წარდგენილ სატენდერო დოკუმენტაციას, პრეტენდენტის არაკეთილსინდისიერი ქმედების დადგენისთანავე, შესყიდვის შერჩევა-შეფასების სტადიაზე დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით იღებს გადაწყვეტილებას სუბიექტის შესყიდვების პროცედურიდან დისკვალიფიკაციის შესახებ. შესყიდვების პროცედურებში არაკეთილსინდისიერი ქმედება ასევე შავი სიის ოფიციალურ რეესტრში პრეტენდენტის დარეგისტრირების საფუძველია და იმავდროულად სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნორმით დადგენილი დასჯადი ქმედებაა.

ბიბლიოგრაფია

1. ყალიჩავა, კობა. ქართული ადმინისტრაციული სამართლის ევროპეიზაცია ევროინტეგრაციის ჭრილში - წარსულის გამოცდილება და მომავლის პერსპექტივები, სამართლის ჟურნალი, 2017;
2. გეგეშიძე, არჩილ. საქართველოს ევროპული პერსპექტივა: როგორ დავიხლოვოთ მომავალი, საქართველოს ევროპული პერსპექტივის გახსნა, ლევან მიქელაძის სახელობის ფონდი, თბილისი, 2018;
3. ფირცხალაშვილი, ანა. მირიანაშვილი, გიორგი. ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბილისი, 2018;
4. ქარდავა, ეკატერინე. ასოცირების შეთანხმების, როგორც საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების, ადგილი ეროვნულ სამართალში, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 2021;
5. საქართველოს კონსტიტუცია, 24 აგვისტო, 1995;
6. „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, 27 ივნისი, 2014;
7. “ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია”, 1950;
8. საქართველოს კანონი „საჯარო შესყიდვების შესახებ“. 9 თებერვალი, 2023;
9. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14 ნოემბერი, 1997;
10. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 25 ივნისი, 1999;
11. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, 23 ივლისი, 1999;
12. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 22 ივლისი, 1999;
13. საქართველოს მთავრობის დადგენილება „სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“, 31 დეკემბერი, 2020;
14. სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET230012244_02, 15 სექტემბერი, 2003;
15. სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET210000665_02(NAT), 22 მარტი, 2021;
16. სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DIS160019380_01, 28 ივლისი, 2016;
17. სახელმწიფო შესყიდვებთან დაკავშირებული დავების განხილვის საბჭოს გადაწყვეტილება საქმეზე DET230012244_02, 8 ივნისი, 2017;
18. სატენდერო კომისიის გადაწყვეტილება №4 ელექტრონულ ტენდერზე NAT230027193, 31 იანვარი, 2024;
19. სსიპ სახელმწიფო შესყიდვების სააგენტოს თავმჯდომარის განკარგულება №609 ელექტრონულ ტენდერზე NAT230027193, 22 თებერვალი, 2024.